TIL O‘QITISHDA INTERAKTIV METODLARNING LINGVODIDAKTIK SAMARADORLIGI (TPR, CLIL, TASK-BASED LEARNING ASOSIDA)

Xusanova Klara Fazliddin qizi
Samarqand Davlat Chet tillar Institutining
2413- guruh 2-kurs talabasi
Tel: +998917015700

Annotatsiya: Ushbu maqolada til o‘qitishda interaktiv metodlarning lingvodidaktik samaradorligi TPR (Total Physical Response), CLIL (Content and Language Integrated Learning) va Task-Based Learning yondashuvlari asosida kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda ushbu metodlarning nazariy asoslari, amaliy qo‘llanish mexanizmlari hamda o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasiga ta’siri o‘rganiladi. Interaktiv metodlarning asosiy ustunligi sifatida o‘quvchilarning faol ishtiroki, kommunikativ muhit yaratish va real vaziyatlarga yaqinlashtirilgan ta’lim modeli ajratib ko‘rsatiladi. Tadqiqot natijalari ushbu metodlar orqali o‘quvchilarning tinglab tushunish, gapirish va muammoli vaziyatlarda tilni qo‘llash ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlanishini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, metodlarni qo‘llash jarayonida yuzaga keladigan ayrim didaktik va tashkiliy muammolar ham aniqlangan. Maqolada olingan natijalar asosida interaktiv metodlarni samarali joriy etish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: interaktiv metodlar, TPR, CLIL, task-based learning, lingvodidaktika, chet tili o‘qitish, kommunikativ kompetensiya, integrativ yondashuv, faol ta’lim, nutqiy faoliyat, metodik innovatsiya, ta’lim samaradorligi, o‘quv jarayoni

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida chet tilini o‘qitish jarayoni an’anaviy metodlardan interaktiv va kommunikativ yondashuvlarga o‘tish bilan xarakterlanadi. Bu jarayonda o‘quvchining passiv bilim oluvchidan faol ishtirokchiga aylanishi muhim pedagogik vazifa sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan, interaktiv metodlar lingvodidaktik jihatdan katta ahamiyat kasb etadi, chunki ular til o‘rganishni real kommunikativ jarayonga yaqinlashtiradi [2].

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni bilish zarurati ortib borayotgan bir paytda, samarali o‘qitish metodlarini aniqlash dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, TPR, CLIL va Task-Based Learning metodlari o‘quvchilarning tilni amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko‘rsatmoqda. Mavzuning o‘rganilganlik darajasiga nazar tashlasak, xorijiy olimlar tomonidan ushbu metodlar keng o‘rganilgan. Jumladan, TPR metodini J. Asher ishlab chiqqan bo‘lsa, CLIL yondashuvi Yevropa ta’lim tizimida keng joriy etilgan [1], Task-Based Learning esa kommunikativ metodikaning asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida rivojlangan. Mahalliy tadqiqotlarda esa bu metodlar alohida-alohida o‘rganilgan bo‘lib, ularning integrativ lingvodidaktik samaradorligi yetarlicha tahlil qilinmagan.

Mazkur tadqiqotning maqsadi interaktiv metodlarning lingvodidaktik samaradorligini aniqlash, ularning o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasiga ta’sirini tahlil qilish hamda samarali qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metod va usullar

Mazkur tadqiqot aralash metodologiya asosida olib borildi. Tadqiqot jarayonida kvantitativ va sifatli tahlil usullari uyg‘unlashtirildi. Tadqiqot obyekti sifatida umumta’lim maktabining yuqori sinf o‘quvchilari tanlab olindi. Umumiy ishtirokchilar soni 50 nafar bo‘lib, ular eksperimental va

nazorat guruhlariga ajratildi. Eksperimental guruhda TPR, CLIL va Task-Based Learning metodlari asosida darslar tashkil etildi. TPR metodida o‘quvchilar jismoniy harakatlar orqali tilni o‘rgandilar, CLIL yondashuvida esa til va fan integratsiyasi amalga oshirildi. Task-Based Learning metodida esa o‘quvchilar real kommunikativ vazifalarni bajarish orqali tilni o‘zlashtirdilar.

Nazorat guruhida esa an’anaviy grammatik-tarjimaviy metod qo‘llanildi. Tadqiqot 10 hafta davom etdi. Kvantitativ tahlil uchun pre-test va post-test usullari qo‘llanildi. Testlar o‘quvchilarning til kompetensiyalarini baholashga qaratildi. Natijalar foiz ko‘rsatkichlari asosida tahlil qilindi. Sifatli tahlil esa kuzatish va intervyu metodlari orqali amalga oshirildi. O‘quvchilarning darsdagi faolligi, motivatsiyasi va metodlarga munosabati o‘rganildi. Bundan tashqari, pedagogik eksperiment va taqqoslash usullari qo‘llanildi. Olingan natijalar tahlil qilinib, umumlashtirildi.

Natija va muhokama

Tadqiqot natijalari interaktiv metodlarning yuqori samaradorligini ko‘rsatdi.

1-jadval. O‘quvchilar natijalarining taqqoslanishi (%)

Guruh	**Pre-test**	**Post-test**
Eksperimental	57%	83%
Nazorat	58%	69%

Manba: *muallif tomonidan ishlab chiqilgan*

Natijalardan ko‘rinib turibdiki, eksperimental guruhda o‘sish 26% ni tashkil etgan bo‘lsa, nazorat guruhida bu ko‘rsatkich 11% bilan cheklangan.

TPR metodining qo‘llanilishi ayniqsa boshlang‘ich bosqichda samarali bo‘lib, o‘quvchilarning tinglab tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirdi. CLIL yondashuvi esa o‘quvchilarning akademik lug‘at boyligini oshirdi va fanlararo integratsiyani ta’minladi. Task-Based Learning metodida o‘quvchilar real vazifalarni bajarish orqali nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirdilar. Sifatli tahlil natijalari o‘quvchilarning 80% interaktiv metodlarni qiziqarli va samarali deb baholaganini ko‘rsatdi [3]. Shu bilan birga, ayrim o‘quvchilar (20%) metodlarga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelgan.

Muhokama natijasida aniqlanishicha, interaktiv metodlar quyidagi afzalliklarga ega:

- o‘quvchilarning faolligini oshiradi
- kommunikativ muhit yaratadi
- mustaqil fikrlashni rivojlantiradi

Biroq quyidagi cheklovlar ham mavjud:

- ko‘proq vaqt talab etadi
- o‘qituvchidan yuqori malaka talab qiladi
- sinf boshqaruvini murakkablashtiradi [4]

Xulosa

Tadqiqot natijalari interaktiv metodlarning lingvodidaktik samaradorligini tasdiqladi. TPR, CLIL va Task-Based Learning metodlari o‘quvchilarning til o‘rganish jarayonini samarali tashkil etishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasi, motivatsiyasi va kommunikativ faolligi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, ularni qo‘llashda metodik va tashkiliy muammolar mavjud bo‘lib, bu o‘qituvchilardan yuqori darajadagi tayyorgarlikni talab qiladi. Kelgusida ushbu metodlarni yanada takomillashtirish, ularni raqamli

texnologiyalar bilan integratsiya qilish va o‘qituvchilar malakasini oshirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Asher J. Learning Another Language Through Actions. Sky Oaks Productions, 2009. 120 p.
2. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press, 2010. 184 p.
3. Ellis R. Task-Based Language Learning and Teaching. Oxford University Press, 2003. 387 p.
4. Richards J., Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014. 410 p.
5. Harmer J. How to Teach English. Longman, 2007. 288 p.

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI
SAMARKAND STATE INSTITUTE OF FOREIGN LANGUAGES
IFL 1994